

Nr 1 2019 • jan - mars

pris 90 kronor

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Glad Påsk!

Sista numret
av ERG!

Den romska ledaren

Kära läsare. Det är med tyngd i mitt romska hjärta som jag måste berätta att vi lägger ner tidningen É Romani Glinda med detta nummer. Tjugotvå års arbete kommer att upphöra. Vi, liksom Katarina Taikon som startade tidningen "Zigenaren" i mitten på 60-talet, som senare bytte namn till "Amé beschás", är tvungna att sluta av samma orsak, ekonomi.

Som ni kan läsa i "Viktigt meddelande" har vi dragits med underskott i budgeten i många år. Nu klarade vi inte längre av att jobba för det bidrag som tidningen fått.

Det har varit intressant och många gånger roligt att få förmedla nyheter till romerna och inte minst till myndigheter som har prenumererat på tidningen. Under alla dessa år med ett arbete där vi ofta har gått på knäna, så har knäna blivit utslitna och man börjar inse sin gräns med prestationerna för tidningen. Och livslängden för två gamla gubbk-nän är tyvärr inte så lång. Ja, men bli inte rädda nu. Vi spar det som finns kvar av knäna för det övriga kulturella arbete vi driver i föreningen, för den kommer att finnas kvar i sin fulla verksamhet.

Vi kommer säkert att mötas i de olika kulturella möten och festivaler som vi arrangerar och då kan vi väl hoppas att någon annan skriver om oss för ovanlighetens skull. Vi närmar ju oss den Internationella romerdagen 8 april och då kan Stockholms romer ses i Husby Hus. Den nya kulturministern Amanda Lind kommer dit. Håll utkik på vår hemsida www.romaniglinda.se och kolla på vår Facebooksida, där kommer vi att annonsera om alla kommande evenemang. Vi kommer under festiviteter den 8 april att ha panelsamtal med Stockholms politiker där vi

ska ta dem på pulsen och höra vilka planer de har för Stockholms romer de kommande åren. Det kommer att bli spännande att höra vad de har att säga.

Regeringen har en 20 årig strategi för romer och det har även Stockholms stad, i likhet med fyra andra kommuner i landet, synd bara att det blåser snålt om det nya samrådet i staden. Romerna är inte helt överens om nomineringsförordningen, igen. Men snart är väl den turbulensen bortblåst och staden kan fortsätta arbetet med romsk inkludering. Håhå jaja, Håhå jaja, tänk vad det blåser i träna i dag.

Slutligen. Grattis till Romano Trajo för en alldeles förträfflig teaterföreställning. Hoppas ni ka turnera med den till andra städer. Det är romsk inkludering på riktigt.

Sist av allt vill jag tacka alla som har medverkat i É Romani Glinda och särskilt tecknaren Ulf Lundkvist som under cirka 15 år har tecknat serien Bakro, som Bengt O Björklund skrivit manus till.

Bengt ber mig hälsa att det har varit en lång och spännande resa och att han har fått mycket tillbaka av alla romer han har träffat under alla dessa år. Han börjar bli en internationellt känd poet och åker i april till Argentina för att närvara vid en stor poesifestival dit han är inbjuden.

Tack Bengt! Tack Rosario som bildredigerade tidningen i många år. Och tack Gertrude, Bengts fru som korrekturläst tidningen efter Maja-Lena. Tack till alla i min familj! Utan er hade det inte fungerat. Tack alla andra som har bidragit genom åren.

Glad påsk på er!

Fred Taikon

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion:

Rosario Ali Taikon, Bengt O Björklund,
Veronika Portik, Mia Taikon och Gertrude Nilsson Björklund

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: mia@romaniglinda.se

Vår bidragsgivare
Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

Missa inte!

20 Kultur- och demokrati-
minister
Amanda Lind
i stor intervju.

10 Thomas Hammarberg talade i kyrkan den 27 januari.

24 Den samiska national-
dagen firades i stadshuset i
Stockholm

22 Stefano
Kuzhikov skri-
ver om situa-
tionen i
Helsingborg.

I detta nummer kan du läsa om

DEBATT

4 **Thomas Hammarström** skriver om antiziganism, polisregistret och behovet av ett romskt centrum.

ÉRG LÄGGER NER

6 **Det här är ERG:s** sista nummer. Efter att ha kämpat i motvind läggs tidningen ner. Tack för alla åren!

27 JANUARI

8 **Förintelsens** minnesdag arrangeras över hela världen. Här är några axplock från Sverige.

UTLÄNDSKA NYHETER

14 Några europeiska nyheter om politiska rasister, det romska nyåret och ett nytt monument.

MARTIN LUTHER KING-PRIS

16 **Domino Kai** tar emot Martin Luther King-priset i Norrmalmskyrkan.

FLER UTLÄNDSKA NYHETER

18 Om blyförgiftade romer, en romsk kickboxare och en ny mötesplats.

NY MÖTESPLATS FÖR ROMER I UPPSALA

19 Föreningen Sveriges Romerförbund öppnar en romsk kulturplattform.

VÅR NYA KULTURMINISTER

20 **ERG** har träffat Amanda Lind som ska fortsätta det arbete som Alice Bah Kuhnke startat.

STEFANO KUZHIKOV

22 **Stefano** berättar om situationen i Helsingborg. Han menar att det är viktigt att inte politiken för romerna vattnas ut nu.

SAMERNAS NATIONALDAG

24 Om firandet på Stadshuset i Stockholm.

MALMÖREDAKTIONEN

26 Skånska nyheter.

BÖCKER

28 **Den romska bokhandeln** presenterar de böcker som producerats sedan starten.

SONJA VRÄKS

28 **84-åriga Sonja** vräks från sin lägenhet i Göteborg.

ARBETET FÖR ROMERNAS RÄTTIGHETER MÅSTE FORTSÄTTA!

I ERG:s allra sista debatt skriver Thomas Hammarberg om romernas situation i Sverige, från förra århundradet och fram till idag. Han skriver bland annat om polisregistret i Skåne där ansvarsfrågan utreddes så länge att det hela blev preskriberat. Han skriver också om vikten av ett romskt center som kan värna om romers rättigheter.

Text: Thomas Hammarberg **Foto:** ERG

När vitboken presenterades om hur romer behandlats i Sverige under 1900-talet väckte den en viss uppmärksamhet. Hur var det möjligt att diskrimineringen och kränkningarna varit så genomgripande och systematiska? Och att det dessutom hade ett absolut och direkt stöd från de politiska partierna?

Vitboken dokumenterade hur de rasbiologiska teserna under de första decennierna blev ett instrument mot hela den romska befolkningen. Den officiella hållningen var att romerna var mindervärdiga och oönskade i det svenska samhället. Då man insåg att deras svenska medborgarskap hindrade utvisningar inriktade man sig i stället på att göra deras närvaro så svår att romerna skulle själva lämna landet.

Det var en politik som kom att beröva romerna deras mänskliga rättigheter. Vi hade en situation där de romska familjerna knuffades från kommun till kommun, där deras boende, när de kunde stanna, på sin höjd var begränsad till primitiva husvagnar. Barnen berövades möjlighet till skolgång och de vuxna släpptes inte in på arbetsmarknaden. Många skulle nog ha lämnat landet om det inte var för de nazistiska och fascistiska maktövertagandena ute i Europa.

Inför den verkligheten reagerade det officiella Sverige genom att förbjuda romska flyktingar att komma hit från län-

der där de förföljdes och riskerade att bli mördade. Förbudet för romer att komma över gränsen till Sverige hängde kvar ända fram till 1954.

Även under förra seklets andra hälft fortsatte diskrimineringen mot romerna i Sverige. Utanförskapet snarast förstärktes i den annars så snabba utvecklingen mot ett välfärdssamhälle. Det var först i mitten av 1960-talet som en diskussion kunde inledas om romernas rätt till utbildning och människovärdigt boende. Inte minst Katarina Taikons arbete började få visst genomslag. Men någon total rättvisa hade inte skipats ens i slutet av seklet.

När vitboken skulle presenteras i mars 2014 stod det klart att en annan fråga blev oundviklig: vad görs nu mot den existerande antiziganismen? Det var därför den dåvarande regeringen tog beslutet att tillsätta en särskild kommission för att analysera vad som faktiskt återstod för att skapa rättvisa. Kommissionen utsågs direkt efter att vitboken publicerats. Dess uppgift var att lämna förslag om "Kraftsamling mot antiziganism".

Arbetet i kommissionen kom i första skedet att präglas av avslöjandet i Dagens Nyheter om att Skånepolisen hade registrerade romer utan att dessa var skyldiga eller misstänkta för någon kriminell handling. De var helt enkelt

bara romer eller personer som var ingifta med romer.

Vid tiden för avslöjandet var antalet registrerade närmare fem tusen, inklusive barn och personer som inte längre levde. Det handlade om en kartläggning av så kallade släkträd. Allt tydde på att registreringen skulle ha fortsatt om skandalen inte upptäckts.

Obehagligt nog framträdde enskilda representanter för polismakten till försvar för denna registrering. Den var först efter skiftet i den nationella polisledningen som denna framförde en ursäkt till de drabbade. Det var först genom ett initiativ av frivilligorganisationen Civil Rights Defenders som en domstol markerade att denna registrering på basis av etnicitet var ett olagligt och mycket allvarligt övertramp. Det beslutet kom i samband med en överklagan om kompensationen för de registrerade.

Även om detta välkomnades av många romer så kvarstod likafullt att ingen inom polisen har hållits ansvarig för beslutet att sätta igång registreringen och låta den fortsätta under åtskillig tid.

Flera instanser hade granskat frågan efter DN:s artiklar: en åklagare i regionen, Säkerhets- och Integritetsskyddsnämnden (SIN), Diskrimineringsombudsmannen, Justitieombudsmannen och slutligen

Statens ansvarsnämnd. Slutsatserna från de olika instanserna var inte samstämmiga och det tog tid innan allvaret i registreringen blev tydligt definierad. Då var det enligt gällande lag för sent att hålla någon person juridiskt ansvarig.

Kommissionen levererade sin rapport i juni 2016. Ett av dess förslag var att det skulle inrättas ett nationellt center för romska frågor. Detta byggde på en idé som framförts redan av den tidigare delegationen för romska frågor i en rapport 2010. Kommissionen skisserade principer, uppgifter och organisation för ett sådant center och föreslog att regeringen i konsultation med romska grupper skulle vidareutveckla projektförslaget.

En utredning har gjorts inom regeringskansliet under ledning av en senior medarbetare med erfarenhet om den romska situationen. Tyvärr blev hennes rapport med dess förslag liggande under den förlängda regeringskrisen.

När detta skrivs har vi förhoppningar om att – tre år senare – kommissionens ambition ska tas på allvar av beslutsfattarna. Det är kultur- och demokratiministern som är ansvarig inom regeringen.

Frågan om ett center kan synas

Thomas Hammarberg

byråkratisk och mindre viktig. Men den innehåller en kärna av absolut betydelse. Nämligen att det behövs en institution som företräder romernas sak och rättigheter. Alltför länge har de hållits utanför allt inflytande över sina egna angelägenheter. De har utsatts för ett ständigt upprepat förmynderi. Och det har bidragit till deras utanförskap. Det är en del av antiziganismen.

Den dystra sanningen är att antiziga-

nismen inte har tonat bort. Det politiska stödet till kampen för romernas rättigheter är fortfarande mycket tunt. Romerna nämndes inte i den senaste regeringsförklaringen där andra minoriteter gavs stöd. Medan antisemitismen med all rätt belyses i media och i de politiska samtalen så har antiziganismen alltjämt inte fått en rimlig uppmärksamhet.

Det är sannerligen dags för ett uppvaknande.

Välkommen till
webbplatsen för
de nationella
minoriteterna:
minoritet.se

Sámediggi
Sámedigge Sámediggie Saemiedigkie Sámetinget

Länsstyrelsen
Stockholm

Webbredaktör:
malin.junkka@sametinget.se

VIKTIGT MEDDELANDE!

Den ursprungliga redaktionen bestod av Fred Taikon och Bengt O Björklund samt Rosario Ali och Maja-Lena Taikon.

É Romani Glinda lägger ner

Efter 20 år lägger tidningen É Romani Glinda ner. Bristen på resurser gjorde det till slut omöjligt. Vi vill härmed tacka alla de läsare vi haft genom åren och alla som hjälpt oss med innehållet.

Text: Bengt O Björklund och Fred Taikon

Tidningen É Romani Glinda startades 1998 av Fred Taikon. 2001 kom journalisten Bengt O Björklund in och har sedan dess jobbat på tidningen.

Tidningen É Romani Glinda har under många år kämpat med ekonomin. De sista åren har tidningen gått back. När vi år fick minskat tidskriftsstöd, trots att vi egentligen var i behov av ett ökat stöd, var det droppen som fick bägaren att rinna över. De senaste åren har vi fått stöd på 250 000 kronor för att producera sex nummer per år. I år minskades stödet med 50 000 kronor.

En av anledningarna till varför vi har gjort den här tidningen är att vi tycker att staten är skyldig romerna, inte bara en ursäkt, utan även källor till information varav vi har varit en av de största. É Romani Glinda har funnits på många myndigheter, bibliotek och andra institu-

tioner och de romer som velat ha tidningen har fått den gratis.

Det har varit svårt att hitta annonsörer. Vi har haft sporadiska platsannonser, andra minoriteter som har annonserat, vissa institutioner och myndigheter har också annonserat ett fåtal gånger.

Under många år annonserade DO i tidningen med två annonser i varje nummer. Det var ett stöd som vi verkligen välkomnade och som gjorde att vi kunde fortsätta arbeta, men tyvärr drogs annonserna in för ett par år sedan.

Prenumerationsintäkterna, som vi alltid har uppskattat, har sedan starten varit en källa till inkomst, men inte i tillräcklig stor skala och de senaste åren har de nästan helt upphört.

Tidningen har aldrig haft möjlighet att betala någon för artiklar. Vi är därför tacksamma för alla de som skrivit gratis

genom åren. De är inte många, men de har varit viktiga.

Det mesta, som Kulturrådet poängterade i sin motivation till sänkt stöd, skrivs av journalisten Bengt O Björklund som har arbetat på tidningen i 18 år på en lön som inte hans fackförbund Journalisterna skulle se som särskilt smickrande. Den snäva budgeten har också medfört att antalet reportage från olika delar av Sverige eller Europa inte har varit så många som vi skulle ha velat.

Trots att det står skrivet att romsk media ska stöttas så är det som bäst en halvsanning. Och nu är det slut. Tack till er alla som varit en del av É Romani Glindas historia.

Om allt går enligt den plan som vi gärna ser blir förverkligad kommer vi att avsluta tidningen É Romani Glindas äventyr med ett späckat jubileumsnummer i november – december. Vi kommer där att lyfta fram de bästa reportagen och låta skribenter, politiker, tjänstemän och framförallt romer komma till tals, dels vad gäller dagens situation för romer, en fråga som vi har tagit upp i över 20 år, och vad de tycker om tidningen och det faktum att den läggs ner.

En prisad Gunilla!

ERG:s ständige medarbetare, författaren och eldsjälén Gunilla Lundgren, har belönats flera gånger det senaste året för sitt långvariga författarskap. Först fick hon Feministiskt perspektivs Stora feministpris 2018 med motiveringen "...Författaren, läsaktivisten, folkbildaren och möjliggöraren Gunilla Lundgren har som få andra genom hela sin gärning väckt hopp, drömmar och insikter om berättelsens betydelse, både egna och andras..." Sedan fick hon Expressens barn- och ungdomskulturpris Heffaklumpen 2018. Då löd motiveringen: "I trettio år har hon satt världsförfattarna på blå linjen till Rinkeby. Nu låter hon den svenska barnbokens djärvaste gestalt ta spjörn mot nuet. Det blev inget Nobelpris 2018 – men Expressens barn- och ungdomskulturpris Heffaklumpen går till Gunilla Lundgren." Och slutligen sålde sig En bok för alla med sitt Läsfrämjarepris 2019: "...Gunilla Lundgren är den direkta motsatsen till bilden av författaren som ett ensamt lidande geni. Hon har och har alltid varit mitt bland människorna...2019 års läsfrämjarepris tilldelas Gunilla Lundgren för hennes oförtröttliga arbete med att

lyfta fram berättelser som behöver höras, fylla dem med liv och ge dem vingar av ord så att de kan spridas över världen.

För två år sedan fick hon även É Romani Glindas hederspris. Då löd motiveringen: Författaren Gunilla Lundgren tilldelas ERG:s hederspris för sitt långvariga arbete med och för romer, främst romska barn. Hennes första bok om romer var Maritza, en zigenarflicka som kom ut 1972; ett samarbete mellan tre romska tonårsflickor som kom från en kåkstad i Spanien i slutet av sextiotalet.

Sedan dess har det bara rullat på.

Till dags dato har hon skrivit cirka 20 böcker om och med romer.

Gunilla Lundgren startade för 28 år sedan tillsammans med Lotta Silferhielm en tradition på Biblioteket i Rinkeby att bjuda in någon av årets nobelpristagare, oftast i litteratur. Varje år presenterar en klass sju sitt höstarbete om nobel och pristagarna. Gunilla ser alltid till att det

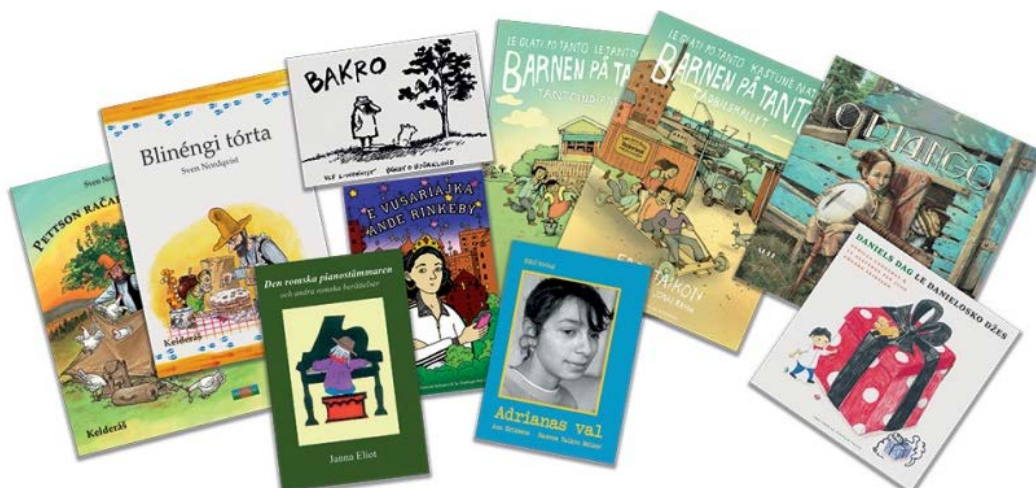
finns romska barn i den klassen.

Gunilla Lundgren har ett brinnande engagemang även för romska barn i andra länder och har bland annat varit med och startat ett bibliotek för romska barn i Bukarest där hon har entusiastiskt bärn till att börja skriva och läsa.

Gunilla Lundgren får detta hederspris för att hon oförtrutet arbetat vidare med en dröm om att alla romer en dag ska ha samma rättigheter som alla andra.

Vi på É Romani Glinda säger med stort eftertryck: Grattis Gunilla!!!

Den romska bokhandeln

Du som gillar romsk litteratur med, om och av romer! Här är Sveriges enda romska bokhandel, en bokhandel som dessutom har humana priser. Alla ska ha råd med ett kulturarv!

www.romskabokhandeln.se

Noah Hofvander

Förintelsens minnesdag 2019

Söndagen den 27 januari var det åter dags att tända ljuslyktorna på Raoul Wallenbergs torg i Stockholm. Det var många människor som samlats i kylan för att minnas Förintelsens offer och befrielsen av Auschwitz-Birkenau för 74 år sedan.

Text Birgitta Israelsson **Foto:** Fred Taikon

Det är Forum för levande historia som har bjudit in till denna minnesstund. De har rest ett litet tält med en utställning och information om Förintelsen. Tältet är fullt av folk, liksom torget där närmare femhundra personer samlats.

Vid fyratiden tystnar sorlet då Noah Hofvander lyfter sin solosaxofon på scenen och låter sköna, lite vemodiga toner ljuda över torget.

Ingrid Lomfors, överintendent vid Forum för levande historia, hälsar alla välkomna till ceremonin för att hedra och minnas de överlevande som befriades denna dag 1945 i Auschwitz-Birkenau och alla de som fallit offer för nazisternas terror.

Raoul Wallenbergs torg är en plats som symboliserar mod och viljan att rädda utsatta med risk för att själv bli mördad.

– Vårt kollektiva minne av Förintelsen är viktigt, att vi gemensamt står upp för att

det aldrig ska kunna hända igen. Modet och viljan att stå upp mot det onda är en del av det som gör oss till människor. Nu ökar åter antisemitismen. För ett år sedan mördades 11 människor i en synagoga i Pittsburg. För två år sedan kastades brandbomber in i en synagoga i Göteborg.

Det är ett hot mot hela samhället och demokratin. Vi får aldrig ge upp kampen för det goda och för demokratin.

Engagemanget för Förintelsens minnesdag är stort internationellt och den firas på över 200 platser i Sverige.

En och en halv miljon barn mördades i Auschwitz-Birkenau, men Hania Rosenberg var ett av dem som överlevde! Hon minns morgonen då den sovjetiska armén befriade den människospillra som fanns kvar i lägret, de som var för svaga för att kunna följa med på dödsmarschen då lägret tömdes och istället lämnats kvar

Ingrid Lomfors

Hania Rosenberg

för att dö. 6 miljoner mördades, av dem var 1,5 miljoner barn.

– Nazisterna mördade judar, romer, polacker, ungrare, holländare och fransmän i detta läger. Jag var ett av de få barn som överlevde, varför jag?

Hania var 11 år då hon kom till Sverige och kunde återförenas med sin mamma.

– Döden tyngde oss, vi som överlevde när alla de andra inte gjorde det. Här i Sverige kunde vi vara trygga. Men nu växer rasism, antisemitism och antiziganism igen. Vi måste verka för att Förintelsen aldrig får upprepas, aldrig igen!

Deborah Lipstadt, professor i förintelsehistoria vid Emory University har bland annat skrivit boken *Denying the Holocaust*.

– Det sker en ökning nu av antisemitism, på många platser och med våldsamma inslag.

Vi måste komma ihåg att Förintelsen började med ord och små händelser. När de väl har vuxit sig starka har vi kanske inte längre makt att stoppa dem! Men vi kan bekämpa antisemitismen nu, bemöta orden, var helst de yttras. I det vardagliga – skolan, arbetsplatsen, fikaborden – måste vi möta vardagsrasismen och stå upp för de utsatta även om stämningen blir dålig! Då hedrar vi minnet av förintelsen.

Hon menar att det inte bara är en politisk rörelse från yttersta högern vi står inför, utan också från yttersta vänstern, från jihadister, islamister och från dom som sprider rykten att judar är farliga. De riktar sig också mot immigranter och andra grupper.

– Politiker, lärare och alla vi andra måste säga stopp nu till alla små aktioner innan de växer sig stora. Det är ett stort jobb vi har framför oss och tiden är knapp. Snart kan det vara för sent.

Josefin Knudsen från Victor Rydbergs gymnasium berättar utifrån sina dagboksanteckningar om en resa till Auschwitz-Birkenau där hon hittade sin farmors namn i förteckningarna utanför gaskammaren. Hur hennes grupp sjöng en barnvisa på jiddish för att hedra de barn som mördats. Hur de möttes av hakkorsflaggor runt om i

Deborah Lipstadt

Stockholm när de återvände, för det var Hitlers födelsedag som vissa firade.

– Idag finns politiker som öppet får göra grova antisemitiska uttalanden, som säger att judar inte är svenskar! Vi måste minnas och prata om Förintelsens hemiska massmord, prata om hur det kunde hända. Det får aldrig hända igen. Det finns fortfarande personer som var med och kan berätta. Vi, de yngre, måste vittna sen när dom är borta, då måste vi ta tag i detta!

Amanda Lind, vår nya kulturminister, uppmanar oss att hedra alla offren idag. Det var inte bara judar som skulle förintast enligt nazisternas plan, utan alla som de menade stod utanför det ariska sam-

hället. Vi måste hedra alla de som gjorde motstånd. Och fråga oss vilket ansvar vi själva hade tagit för att förhindra det?

– Vi måste lära av historien och värna vårt öppna samhälle och demokratin. Forum för levande historia strävar efter att stärka den kollektiva viljan att verka för allas lika värde. Rasism, antiziganism, antisemitism mm ska bekämpas. Därför ska ett nytt museum byggas. Vi glömmer aldrig! Att argumentera för demokrati är lättare innan de antidemokratiska krafterna tagit makten. De som vågar säga ifrån har kraft att påverka.

Minnesstunden avslutas med skön romsk musik av Jonny och Sandra Ivanovic samt en ljusständningsceremoni.

Amanda Lind

Josefin Knudsen

Gelem, gelem som allsång i kyrkan med Witold Michaj och Jonny Ivanovic. Fred och Mia Taikon sjunger med. Den finska gruppen Dzivibosko Drom hakade på.

Erika Aronowitsch

Den romska Förintelsen

För femte året i rad manifesterade ERG Förintelsens minnesdag den 27 januari i en av svenska kyrkans kyrkor i centrala Stockholm. Den här gången var det Hedvig Eleonora kyrka som för första gången stod som värd.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Marco Ali

Det var många som tagit sig genom den bistra vintersöndagen till Hedvig Eleonora kyrka för att högtidshålla den 27 januari. Kvällen inleddes med ett kort anförande av Mia Taikon.

– Det är nittonde året i rad som vi romer samlas för att minnas dagen då Auschwitz befriades av ryssarna. Den här dagen påminner om vad som kan hända när hatet får fritt spelrum.

E Romani Glindas ordförande Fred Taikon talade om hur romernas Förintelse fortfarande osynliggörs och trivialiseras. Han talade om de högerextremas frammarsch i Europa och om den misär som de flesta romer i Europa fortfarande tvingas leva i. Han talade även om de som förnekar Förintelsen och om antiziganism.

– Under 1950-talet ifrågasatte den franske före detta koncentrationslägerfångenen Paul Rassinier den etablerade historieskrivningen kring vad som skett i de nazistiska fånglägren och han anses av vissa vara förintelseförnekelsens grundare. Rassinier menade att högst 1,6 mil-

joner judar dog under andra världskriget.

Vissa påstår att historien om Förintelsen inte alls är sann. En av dem är Robert Faurisson. Han hävdade att gaskamrarna aldrig hade existerat, att folkmord aldrig ägt rum. Hitler skulle enligt honom inte ha beordrat mord på grund av ras eller religion.

– Man säger att Auschwitz aldrig har varit ett förintelseläger utan bara ett arbetsläger. Men vi som har släkt och familj som drabbades av Förintelsen vet

Sven Milltoft

att krematorieugnarna var igång från morgon till sen kväll i flera år.

Än idag är man inte riktigt säker på hur många romer som fick sätta livet till under Andra världskriget. Vissa säger femhundra tusen, andra påstår att så många som en och en halv miljon romer fick sätta livet till under nazisternas förföljelser. Vissa menar att det ”bara” var 200 000 romer som blev mördade.

– Det finns forskare som påstår att det bara fanns två miljoner romer i Europa innan kriget och andra som säger att hälften av alla Europas romer mördades. Vem ska man tro på?

På uppmaning reste sig alla i kyrkan och den romska hymnen Gelem gelem genljöd under de gamla kupolerna. Gitarristen och

Bengt O Björklund

sångaren Witold Michaj ledde besökarna genom den romska texten.

Kyrkoherde i Hedvig Eleonora kyrka är Sven Milltoft. Han hälsade alla välkomna.

– Det var Göran Persson som instiftade den här dagen för att vi inte ska glömma de nazistiska offren. Romerna var ett av två folk som skulle utrotas. De skulle inte ha någon plats i det Stortyska riket. De skulle utrotas för sin etniska tillhörighet.

Han talade om hur det dröjde fram till 1982 innan romernas Förintelse blev erkänd av Tyskland.

Den finska gruppen Dzivibosko Drom underhöll med musik och sång. Även Witold Michaj spelade två sånger som han sjöng på romska. Carl-Henrik Caldaras sjöng även han två sånger ackompanjerad på piano.

ERG:s egen poet Bengt O Björklund läser en nyskriven dikt.

Erika Aronowitsch är avdelningschef på Forum för levande historia.

– Förintelsens minnesdag är en dag att minnas alla människor och alla kulturer som inte kommer att finnas. En dag att prata om hur det är att tillhöra en minoritet. Ungefär en fjärdedel av Europas romer mördades av nazisterna. Romerna var ett främmande raselement.

Nürnberglagarna drabbade även romerna. Forskare hade kommit fram till att romer var en mindervärdig ras.

– De flesta romerna sköts ihjäl av nazistiska specialkommandon. Det var främst människor mellan 20 och 30 år som överlevde.

Erika berättar att som barn kallades hon för zigenare i skolan. När hon frågade sin mamma vad det var fick hon till svar att hon var judinna.

– Det börjar ofta med ett skämt, ett skämt som kan leda till folkmord.

Idag växer de högnationalistiska strömningarna i Europa och andra länder.

– Det är viktigt att vi har lagar som skyddar minoriteterna. Det är inte en judisk eller en romsk fråga. Det är allas fråga.

Näste talare var den kände människorättskampen Thomas Hammarberg.

– Den här minnesstunden har blivit tra-

Calle Caldras

dition. Jag hoppas att den fortsätter. Förintelsen får inte glömmas.

2020 är det tänkt att det ska bli en stor internationell konferens, ett 20-års-jubileum av den första konferensen som initierades av Göran Persson år 2000.

– Jag hoppas att den konferensen tar upp både antiziganism och antisemitism. Bägge växer sig allt starkare.

Han menar att den romska Förintelsen aldrig fått en riktig genomlysning.

– Under Nürnberggrättegångarna blev de åtalade aldrig tillfrågade om vad de gjort med romerna och än idag har ytterst få överlevande romer fått kompensation.

Han tar upp problemet med att det finns så många högerextrema politiker i Europa idag.

– Det de säger idag är det samma som många politiker sade under 30-talet. Vi

Christer Mattsson

Thomas Hammarberg

riskerar en kraftig försämring av romers och judars situation. Det är tragiskt att vi inte tagit lärdom. Den romska Förintelsen har vi glömt.

Kvällen sista talare var Christer Mattsson, föreståndare för Segerstedtinstitutet.

– Jag är rom men mitt ursprung blev stulet från mig. Först på min morfars dödsbädd förstod jag att jag var rom.

Christer talade om en läkare vid sidan av Mengele i Auschwitz-Birkenau som kallade lägret för ett rövhål på latin. Han talade också om DNA.

– Om man tar lite bark från en gran och jämför med bark från en annan gran så är det större skillnad i DNA än mellan två människor på joden, vilka som helst.

Kvällen avslutades med ljusständning och musik.

Jonny Ivanovic och dottern Sandra underhöll med ljuv musik.

Wicia Mutto och
Stefano Kuzhikov

Förintelsens minnesdag i Helsingborg

I Helsingborg högtidlighölls Förintelsens minnesdag i Rådhuset. Talarna var många och det var ett sjuttiototal människor i salen när evenemanget satte igång. Bland talarna fanns Stefano Kuzhikov, ordförande i Riksförbundet romer i Europa. Han talade om det som hände romerna under kriget och det som händer idag. Även Raziël Shaar från Judiska församlingen i Nordvästra Skåne talade.

Text: Bengt O Björklund **Foto** Stefano Kuzhikov

Hela evenemanget inleddes stämningsfullt med klassisk musik och ljusständning.

I år uppmärksammade romerna i Helsingborg Förintelsens minnesdag tillsammans med Judiska församlingen. Wicia Mutto, en romsk överlevande från Förintelsen var med och fick tända ett av ljusen.

Josefin Thorell, ordförande i Judiska församlingen i nordvästra Skåne hälsade alla välkomna.

Stefano Kuzhikov, som representerade romerna i Helsingborg, höll tal om romernas Förintelse...Den glömda Förintelsen.

– Vi har åter samlats för att uppmärksamma och minnas det fruktansvärda som hände vårt folk under andra

världskriget. Det är fortfarande inte många som känner till att mellan en halv till en miljon romer dödades under kriget från 1939-1945.

Det är 74 år sedan Auschwitz befriades den 27 januari 1945. Men fortfarande är det många som inte känner till det som hände bara ett år innan befrielsen, då 2900 romer, män, kvinnor äldre och barn mördades i gaskamrarna i det så kallade Zigenarlägret den 2 augusti 1944 i Auschwitz Birkenau.

– Det är tyvärr inte många som känner till att romerna var offer för nazisternas brutala maktövertagande och senare utrotningsplaner.

Redan från början drabbades romerna av de nya raslagarna från 1935. De förbjöds att gifta sig med så kallade ariska

tyskar och fråntogs sina rättigheter som medborgare.

– Tyska rasforskare hade kommit fram till att romer var ”av naturen socialt mindervärdiga”. När kriget var igång 1939 blev även romerna offer för nazisternas brutala och systematiska övergrepp som innebar registreringar, arresteringar, interneringsläger, medicinska experiment och deportationer.

Romer från alla länder samlades ihop och skickades vidare till andra länder där de hamnade i stora getton och koncentrationsläger.

– Många romer dog i lägren men de flesta romska offren sköts utan att deporteras. Romerna dödades vid sina lägerplatser, i skogarna, på vägar och utanför byar utan att bli registrerade. Därför varierar uppgifterna om hur många romer som dödades under kriget.

Efter kriget fick romerna inte någon hjälp och många romer fick stanna kvar i interneringslägren. Gränserna var stängda och i Sverige var det inreseförbud för romer fram till 1954. Romerna fick inte heller någon ersättning för lidande eller stulen egendom.

– Romska mänskliga rättighetsorganisa-

tioner och romer i Europa och Sverige är mycket bekymrade över den ökande Antiziganismen i Europa. Romer drabbas fortfarande och utsätts för kränkningar, förföljelser, diskriminering och i vissa länder dödas de. Det finns idag mellan 10-12 miljoner romer i Europa. De flesta lever under mycket dåliga förhållanden. De saknar bostad, arbete, utbildning och de rättigheter som andra människor ser som självklara. Romer tvingas fortfarande flytta, lämna sina barn och familjer för att kunna komma till andra länder för att arbeta eller tigga för att kunna försörja sina familjer. Romer i Europa och i världen betraktas fortfarande som tredje klassens medborgare.

Han menar att EU måste ta sitt ansvar och se till att romer får tillgång till bostad, utbildning, arbete och hälsovård, grundläggande mänskliga rättigheter som vi alla har rätt till.

– Romernas livssituation har inte förändrats mycket under de senaste 100 åren. Frågan är när och om det kommer att förändras? Vem har ansvaret? Här i Helsingborgs stad har vi romer, tillsam-

Mats Sander, Kommunfullmäktiges ordförande i Helsingborg, talade.

mans med tjänstemän och romska organisationer, påbörjat en långsiktig process.

Det är en del i Regeringens 20-åriga strategi för romsk inkludering som startade 2012. Nu arbetar romerna tillsammans med kommunen för att ta fram metoder och strategier som kan förbättra romernas situation och förutsättningar i

Helsingborg och Sverige.

– Vi måste alla bekämpa de onda krafter som visar sig idag i Sverige, i Europa och i hela världen. Därför är det viktigt att uppmärksamma och högtidlighålla minnesdagen av Förintelsen så att våra barn och barnbarn aldrig glömmer vad som hände, avslutar Stefano.

Josefin Thorell, Ordförande Judiska Församlingen i Norvästra Skåne.

Svante Weyler, ordförande i Svenska kommittén mot antisemitism.

Wicia Mutto och Dragan Kuzhikov.

Det romska nyåret!

Den romska minoriteten i Bulgarien har firat Det Romska Nyåret, även känd som Vassilitsa, Vassilidagen (Basil) eller Bangó Vassili (Den lame Vassili).

Nyårsdagen firades med många festligheter som organiserades av Roma Foundation.

Traditionell mat erbjöds gratis till de som deltog i firandet.

De högljudda och överdådiga festligheterna har sitt ursprung i flera romska legender. I en av dem är Bangó Vassili en väktare och försvarare av romerna. Han bygger om en bro som har förstörts av djävulen, en bro som romerna brukade

använda. I andra legender är han en lam herde som räddar ett drunknande romskt barn eller ger skydd till en rom som försöker undkomma sina fiender.

En annan legend säger att Sankt Basil räddade alla romer från att drunkna i ett stormigt hav genom att skicka dem en flock gäss. Romerna klättrade upp på dem och kunde nå en säker mark. Sedan dess hedrar de sin frälsare den 14 januari och kallar högtiden för Vassilitsa.

Bangó Vassili är en familjefest och fjäderfä på bordet är ett måste. Det inkluderar också fyllda kåldolmar, bröd, vin och en hemlagad brandy som kallas

rakia. Hos alla romska grupper är midnatten på kvällen den 14 januari av största vikt och den är fylld med rik symbolik. Måltiden är välsignad och alla ges förlåtelse genom att kyssa handen på den person som de kanske har förolämpat.

Alla hus där Bangó Vassili firas ska förbli låsta till midnatt den 13 januari för att förhindra att lyckan flyr. Bara efter ankomsten av det nya året och S:t Basilidagen börjar romerna att acceptera gäster och de hoppas att den första besökaren ska vara en bra person som kan ge dem lycka.

Rasistisk minister

Mer än 200 personer i Bulgarien med romskt ursprung protesterade nyligen utanför ministerrådet med krav på att vice premiärminister och försvarsministern Krassimir Karakachanov avgår. Deras missnöje provocerades fram genom rivningen av ett romskt område i byn Voyvodinovo i Plovdiv och Karakachanovs kommentar att "zigenare har blivit extremt oförsämda".

Demonstranterna anklagar vice premiärministern för "etnisk hat".

Det nya utbrottet av etniska spänningar före valet började med att två romska bröder slog till en soldat i Voyvodinovos centrum. Karakachanovs reaktion var omedelbar. Han besökte byn och kommenterade "de extremt oförsämda zigenarna" och sedan provocerade han fram rivningen av det romska området.

Romerna protesterade i Sofia med slagord som "Karakachanov, Ge dig av!", "I Voyvodinovo river vi inte folks hus" och "Bulgarien säger nej till nazism."

Demonstranterna vill att Karakachanov avgår eftersom hans utspel förvärrar problemet med den romska minoritetens bristande rättigheter.

Några av demonstranterna undrade vilken typ av verksamhet Karakachanov har i Voyvodinovo och varför en vice premiärminister ökar de etniska spänningarna.

– Kära bröder och systrar, låt oss visa att vi är bulgariska medborgare, att vi är en del av Bulgarien och att vi inte är flyktingar. Vi är inga utlänningar och de måste behandla oss på rätt sätt. Vi vill inte separeras, ta emot förolämpningar och utstå rasism, vi vill ha förståelse, sade en deltagare som talade under demonstrationen.

Ledarna för demonstrationen säger att mer än 1000 personer redan har krävt Karakachanovs avgång. Strax efter demonstrationen kommenterade Karakachanov det hela med att "alla har rätt att protestera".

Krassimir Karakachanov

– Alla dessa organisationer som under flera år har använt mycket pengar för att integrera romer, har gott om tid att rapportera hur mycket pengar de har fått och vad de har spenderat de på. Varför är det så att de efter att ha tagit emot hundratals miljoner, för att inte säga miljarder, som kommer från europeiska, världs- och nationella fonder, inte har någon effekt, de är ansvariga för detta, det var de som fick pengarna, sa karakachanov.

Nytt förintelsemonument i Tjeckien

Museet för romsk kultur i Brno i Tjeckien startades av en antal romska entusiaster 1991 men har under åren dragits med ekonomiska problem och tvingats byta plats flera gånger. Men sedan 2000 håller de till på Bratislavská gatan. Numera finansieras de genom statsbudgeten. De har nu fått i uppdrag av regeringen att förvandla den gamla grisfarmen i Lety till ett minnesmonument för de romer som internerades och dog där.

Text: Bengt O Björklund

Tjeckiska parlamentsledamoten Jaroslav Foldyna (ČSSD) talade under ett diskussionsprogram i tjeckisk TV om det kommande monumentet för offren i det så kallade "zigenarlägret" i Lety som kommer att ersätta den industriella grisgård som köptes av staten 2018. Museet för romsk kultur ska administrera marken där farmen ligger och ansvara för byggandet av ett värdigt minnesmärke på platsen. På museet är man inte alls glada över Foldynas uttalande om att det är ett "dött mausoleum som kostar miljarder".

Farmens marker täcker det mesta av den plats där lägret låg. Under åren 1942 och 1943 var detta platsen där mer än 1

300 romer och sintier från Böhmen tvingades leva. 326 av dem dog där och de flesta som överlevde Lety transporterades istället till en säker död i koncentrations- och utrotningslägret i Auschwitz-Birkenau.

Platsen köptes för drygt 182 miljoner kronor. Det tjeckiska kulturdepartementet, som startade Museet för romsk kultur, fick även ett anslag på cirka 45 miljoner kronor för rivning av den industriella grisgården, för arkeologisk forskning och andra förberedande steg förknippade med att bygga monumentet.

Byggandet av monumentet, utbildningsverksamheten på platsen, utarbetan-

det av en utställning om platsens historia och andra steg är antingen medfinansierad eller helt finansierad med pengar från utlandet. Detta tack vare ett stöd från Norge Grants (EEA Norge), som bidrar med mellan 1 miljon och 1,5 miljoner euro till detta projekt.

I den kommande monumentbyggnaden kommer det inte bara att finnas utrymme att minnas offren. Man planerar att inkludera ett besökarcentrum med en utställning om platsens historia och olika utbildningsaktiviteter. Avsikten är att skapa en levande plats för att minnas det som hänt och en utbildning som museet för romsk kultur ansvarar för.

Grisfarmen i Lety.

Domino Kai prisas

Den tredje måndagen i januari är dagen då Martin Luther-priset delas ut, ett pris som började delas ut 2005 i Sverige. Årets pristagare är Domino Kai, Enhetschef på Romano Center i Väst, dramapedagog och romsk aktivist. Priset delades ut i Norrmalmskyrkan i Stockholm och bakom priset står Equmeniakyrkan, Kristna freds rörelsen och Sveriges kristna råd.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Att Martin Luther-priset delas ut just i Norrmalmskyrkan är ingen slump. Martin Luther själv har predikat här.

Årets pristagare ser tagen och rörd ut när han kommer in i kyrkan. Festligheterna inleds med en film om Martin Luther King och med mäktig kör-musik. George Olvik från Equmeniakyrkan inleder.

– Tänk att vi kan dela ut priset i en kyrka där Martin Luther King själv har predikat.

Britta Hermansson, präst i Equmeniakyrkan inflikade.

– Vi är så glada över att vara värdar för detta evenemang. Det blåser kalla vindar i Europa nu. Då känns det extra roligt att få vara med om detta.

Olvik talar om Jessie Jackson, en av Kings närmaste vänner som nyligen var

med i Skavlan.

– Han fängslades också många gånger och när jag lyssnar på honom tänker jag på hur de svartas kamp påminner om romernas kamp. En kamp som fortfarande pågår.

Sedan blev det mer gospel med Immanuel gospel under ledning av Nina Tellander. Det är en kraftfull kör med många uttryck.

Karin Wiborn, ordförande i priskommittén, intar scenen tillsammans med Domino Kai.

– Detta är femtonde gången vi delar ut priset. Domino, det var så roligt att få ringa dig och berätta att du har vunnit. Du blev så berörd.

Wiborn fortsatte med att läsa juryns motivering:

”Romernas långa historia i Sverige

kantas av kampen för ett värdigt liv och lika rättigheter. Domino Kai har genom praktiskt arbete och opinionsbildning gett röst åt en grupp som alla pratar om men som sällan blir lyssnad på. I sann Martin Luther King-anda är han en brinnande folkbildare, brobyggare och inspiratör som steg för steg gör världen bättre genom goda idéer, mycket arbete och stort hjärta.”

– Vi vill uppmuntra dig att fortsätta i Martin Luthers anda.

En märkbart rörd Domino Kai tar till orda.

– Mina känslor räcker inte till. Det är så stort! Helt fantastiskt att få ta emot detta pris tillsammans med alla romer. Mina föräldrar sa alltid ”Glöm inte vem du är och varifrån du kommer”.

Domino menar att det är viktigt att möta människor med ett leende. Han menar också att det är den starke som måste öppna dörren.

– Det är bara de med makt som kan öppna dörren. Just därför behöver vi fler romer i politiken annars är det ingen som tar tag i den romska frågan.

Domino berättar en historia om när han var åtta år.

– Den dagen tog mina föräldrar mig till ett café. En kvinna i personalen sa att vi måste gå. Vi fick inte vara där. När jag frågade min pappa sa han bara ”Det brukar vara så”.

Domino gråter.

– Diskriminering gör ont, säger han. Det var första gången som jag var med om det och något brast.

Den händelsen blev till en grogrund för allt det som Domino gör idag.

– Jag ville inte fly, jag ville något mer och började omfamna den romska mångfalden.

Domino talade även om den romska Förintelsen.

– Än idag har vi romer inte fått någon upprättelse. Vi romer vill inte ha något mer än någon annan. Men den ingrodda diskrimineringen lever vidare. Man ser i ögonen på folk hur de ser på en med en blick som ändras på en sekund.

Domino berättade också lite om sitt nya arbete på Romano Center i Väst i Göteborg.

– Det är helt fantastiskt att en kommun

– Vi är så glada över att vara värddar för detta evenemang. Det blåser kalla vindar i Europa nu. Då känns det extra roligt att få vara med om detta, sade Britta Hermansson.

bestämmer sig för att ge romerna en hemvist. Nu är centret motor i tretton kranskommuner till Göteborg, men vi räknar med att alla 49 kommunerna i Västra Götaland kommer att nås av centrets arbete. Det är ett område med cirka tio tusen romer.

Så har Domino, liksom Martin, en dröm?

– Jag hoppas verkligen att vi får se ett samhälle där de allra minsta idag ska slippa diskriminering när de blir äldre.

Evenemanget avslutades med att Domino sjöng en romsk sång.

Ovan: Kören i full fart.
Till vänster Britta Hermansson och George Olvik.

Domino Kai och Karin Wiborn, ordförande i pris-kommittén,

FN MÅSTE BETALA SKADEERSÄTTNING TILL BLYFÖRGIFTADE ROMER I KOSOVO

55 Europaparlamentariker från olika politiska grupper har skrivit under ett brev (<https://feministinitiative.eu/assets/uploads/2019/01/letter-to-mr-un-secretary-general.pdf>) till FN:s generalsekreterare António Guterres där de kräver att FN betalar individuell skadeersättning, medicinsk behandling och utbildningsstöd till de blyförgiftade romerna i FN-lägret i Kosovo.

Text: Zeynep Karasin, kommunikationsansvarig
Soraya Post, EU-parlamentariker för Feministiskt Initiativ

Under Balkankriget placerades romerna av FN i lägret i Kosovo – som låg precis bredvid en nedlagd bly- och zinkgruva, som hade förgiftat vattnet och luften – för att skydda dem under krigstiden. Men FN insåg snabbt att lägret var blyförgiftat och tog bort sin personal men lät de romska familjerna stanna kvar i lägret i 10 år.

Att leva 10 år i ett blyförgiftat läger har haft förödande konsekvenser på dessa familjer. Antalet missfall och plöts-

liga dödsfall är onormalt högt. De barn som har fötts har inte växt som de ska – missbildningar och obotliga hjärnskador är utspridda bland alla familjer. De flesta lider av högt blodtryck, blödande tandkött, ständig huvudvärk, epilepsi, upprepade diarréer och njurproblem.

Flertal människorättsorganisationer och till och med FN:s egen Human Rights Advisory Panel har bekräftat och erkänt att FN:s agerande har präglats av rasism och okunskap och har lett till kränkning-

ar av mänskliga rättigheter. Trots detta har FN fortfarande inte kompenserat de blyförgiftade personerna och deras familjer för de människorättskränkningar de utsatts för.

Soraya Post, från Feministiskt Initiativ, är tillsammans med den holländska Europaparlamentarikern Kati Piri initiativtagare till brevet.

– Jag är väldigt ledsen och förbannad över att FN inte tar sitt ansvar. Jag har drivit den här frågan sedan min tid som aktivist för romers rättigheter och tyvärr har ingenting hänt ännu. FN borde skämmas över det här omänskliga agerandet, de lät dessa människor bo i ett blyförgiftat läger under 10 år fastän de var väl medvetna om riskerna. Det är FN:s ansvar att betala individuell skadeersättning, medicinsk behandling och utbildningsstöd till dessa människor, säger hon.

Romsk kickboxare

Václav Sivák, regerande mästare i kickboxning i Tjeckien, blev vinnare i Muay-Thai när han besegrade Lukáš Mandínek nyligen. Matchen gick av stapeln i Slovakien och Sivák dominerade alla fem ronderna. Hans motståndare var glad över att inte bli knockad innan matchen var slut. När matchen var över dansade Sivák runt i ringen insvept i den romska flaggan. Den 29 mars kommer han att tävla i en professionell K-1 match.

– Om det kommer ett erbjudande om ännu större fighter säger jag givetvis ja, men jag gillar K-1 och Muay-Thai, säger Sivák.

Sprang med plasttofflor

En ung romsk flicka från Slovakien har blivit lite av sensation efter att hon började vinna löpartävlingar i plasttofflor. Hon

kommer från en liten fattig by och började tävla i löpning förra hösten och nu har hon äntligen fått ett par löparskor. I mitten av februari vann hon senast. Då blev hon juniormästare på 800 meter i Östra Slovakien. Hon tog silver på 300 meter.

Historien om den romska

flickan som vuxit upp med sex syskon under mycket fattiga förhållanden har dragit igång en debatt i Slovakien om hur stora chanser barn har som växer upp i misär. Flickan har toppbetyg i skolan.

Ny mötesplats för romer i Uppsala

I Uppsala har föreningen Sveriges Romerförbund öppnat Romsk Kulturplattform, en mötesplats för alla romer. Under invigningen bjöds det på goda smörgåstårter.

Mario Asp intervjuas av Bengt O Björklund.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

I en källarlokal i en förort till Uppsala har organisationen Sveriges Romerförbund öppnat en mötesplats för romer i Uppsala. Detta har varit en dröm för organisationens ordförande Mario Asp.

– Den drömmen har jag haft i minst tio år.

Mario, som tillhör den finsk-romska gruppen, har aldrig känt sig delaktig i den 20-åriga strategin och saknar ett riktigt samarbete med Uppsala kommun, detta trots att Uppsala är en av de fem utvecklingskommunerna.

– Så då bestämde vi oss för att göra något själva. Det här centret vänder sig till alla romer.

Under Sveriges Romerförbund finns det nio föreningar runt om i landet.

– Det finns minst tio föreningar till som vill ansluta sig, säger Mario.

Många av medlemmarna kommer från Romska ungdomsförbundet.

– När de har blivit över 25 har de kommit till oss.

Centret ska vara öppet alla vardagar mellan 08 och 16.

– Här ska vi ha olika mottagningar, kurser och möten. Vi ska bland annat ha en musikutbildning här med romska musiker. Vi kommer även att arrangera kulturdagar.

Samarbete med Uppsala kommun är som tidigare nämnts inte aktuellt.

– Vi har försökt flera gånger, men det går inte. De har inte varit lyhörda för oss och våra strävanden.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

*Sveriges nya demokrati-
och kulturminister
Amanda Lind svarade
glatt på våra frågor.*

Några frågor till Amanda Lind

Så blev det slut en ny regering och vem som drog det längsta strået lär vi väl få se. Löfven sitter kvar som statsminister och som ny kulturminister sitter Amanda Lind (mp). Vi besökte henne på sitt nya kontor på Drottninggatan i Stockholm för att ta pulsen på det arbete som bedrivs där.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Fred Taikon

Amanda Lind är född den 2 augusti 1980 i Uppsala. Hon är en svensk miljöpartistisk politiker. 2019 blev hon kultur- och demokratiminister samt minister med ansvar för idrottsfrågorna i regeringen Löfven.

Hennes pappa var kyrkoherde i Sorsele församling och modern Eva Bask Johansson var apotekare. Amanda Lind har arbetat som barn- och ungdomspsykiolog vid Västernorrlands läns landsting 2009–2011. 2010 blev hon språkrör för Miljöpartiet i Härnösand och 2012 till språkrör för Västernorrland. Lind är gift med filmaren Björn Ola Lind och har två barn.

– Jag tror jag har regeringens roligaste jobb, säger hon och ler stort när vi har satt oss ner i hennes rum.

Hon menar att det är ett viktigt jobb, både det som handlar om mänskliga rättigheter och det som ska stärka vår demokrati.

– Det handlar om yttrandefrihet och att stå upp för föreningsfrihet, alla de värden som vi länge tagit för givna, men som vi måste försvara. Så som vindarna blåser i vissa länder är det viktigt att vi i Sverige står upp demokrati och mänskliga rättigheter.

Kultur är något som Amanda Lind brinner för.

– När jag var politiker i Härnösand var det just demokratifrågorna som jag ansvarade för.

Hon menar att när det gäller romer finns det mycket att göra. Att få in olika

röster i den politiska processen tycker jag är viktigt.

Det är något som blir viktigt när hon nu ska jobba med de nationella minoriteterna. Det handlar mycket om dialog, att göra saker tillsammans, men det är staten som måste ta ansvar så att vi kommer framåt. Vi har mycket att göra.

Efter Alice Bah Kuhnkes fyra år som kultur- och demokratiminister är det nu dags för Amanda Lind att axla det arbete som hennes föregångare startat.

– Hon och den förra regeringen höjde ambitionerna inom politiken för de nationella minoriteterna, något som jag tycker är mycket positivt. Det är också ett förtroende som jag gärna axlar. Jag kommer att fortsätta med en höjd ambitionsnivå.

Den förra ministern satte igång en hel del arbete.

– Det arbetet behöver tas vidare. Hela strategin för romsk inkludering, men även många andra viktiga frågor som ett språkcenter till exempel.

Hur går det då med utredningen om ett nytt romska center?

– Den utredningen bereds just nu i regeringskansliet. Den låg på is på grund av all politisk turbulens i höstas. Behovet av en sådan funktion instämmer jag helt i.

Vad vet då Amanda Lind om romer?

– Som miljöpartist är det frågor som vi har värnat och följt, både när det gäller romer och de andra nationella minoriteterna. Jag har tagit del av samhällsdebatten så länge jag har varit politiker. Som ung läste jag böcker av romska författare.

Hon menar att romer som grupp är mycket mångfacetterad, en insikt som Amanda Lind vill ta med sig in i det nya arbetet.

– Romerna ha en mörk historia och deras situation är fortfarande mycket utsatt med diskriminering och antiziganism på ett helt oacceptabelt sätt.

Amanda Lind besökte nyligen Romano center i väst.

– Det var en mycket spännande verksamhet.

Hon är mycket positiv till den kontakt

med romer som departement har, inklusive den referensgrupp som fortfarande är knuten till Kulturdepartementet.

– Referensgruppen kommer att ha ett möte med Kulturdepartementet under våren. Då kommer vi att ta avstamp i det vi har gjort de här åren och hur ska vi gå vidare. Vi behöver skruva arbetet något mot barn och kvinnor. Det är viktigt att den romska gruppen kan känna att de är en del av arbetet.

Det arbete som Thomas Hammarberg ledde i Kommissionen mot antiziganism, hur ska det fortsätta.

– Arbetet med hot och hat tycker jag att vi har satt ljus på, både hot och hat mot journalister, förtroendevalda konstnärer och mot våra nationella minoriteter, inklusive den romska gruppen. Man tog ett antal steg med en handlingsplan och resurser som var till för att sökas för främjande åtgärder. Men vi kan inte slå oss till ro. Det finns fortfarande hat och hot.

Givetvis har Alice Bah Kuhnke briefat sin efterträdare.

– Det här är ju frågor som hon har brunnit för. Nu kommer hon att vara Miljöpartiets förstaval i det kommande Europavalet. Hon kommer i så fall att ha med sig klimat- och miljöfrågor, men också demokrati och mänskliga rättigheter. Hon kommer att ha med sig insikten om de nationella minoriteternas, specifikt romernas, situation både i Sverige och i Europa. Vi i Sverige måste sätta press på andra länder.

Vad är din roll i den kommande Förintelsekonferensen 2020?

– Exakt vad min personliga roll kommer att vara har inte spikats. Det är kulturdepartementet som planerar arbetet tillsammans med statsrådsberedningen.

Det är en fråga som ligger högt upp på dagordningen.

– Stefan Löfven är själv engagerad i arbetet. Jag hoppas den konferensen, liksom den förra som arrangerades av dåvarande statsminister Göran Persson, ska bli ett startskott för mer viktigt arbete.

Plats för konferensen är inte spikad än.

Det brinner en eld

Enligt allmän önskan kommer här den dikt som Bengt O Björklund skrivit och som han läste i Hedvig Eleonora kyrka den 27 januari 2019.

ingen vill kännas vid
de som viskar i skogen
få vågar se de utstötta i ögonen
den romska Förintelsen
viftas bort av de vankelmodiga
ses över axeln och hånas
av Europas politiker

det pågår en tilltvingad glömska
som helt tyst vacklar
mellan polisen
och de som marscherar
det brinner en eld

de besuttna fyller sina fickor
med glömska som blir till jord
som blir till kapital
när den fattige böjer sin rygg
och räcker fram sin hand

de som en gång mätte
kindbenens placering
och pannans höjd
äter sin tystnad och blundar
i skogen fladdrar en tältduk
någon hostar
det brinner en eld

ingen såg hur medkänslan
lämnade landet
hur hela släkter mördades
få vill erkänna
det som en gång har hänt

så bygger de sina skjul
sina kojor och samlar ved
i samhällets utkant
de finns inte
det brinner en eld

vintern vänder ner sina dagar
i en hopplös tid av förnekelse
och trots att året har vänt
blir det bara mörkare

i vårt samvete lagras den ved
vi behöver för att möta
de som förnekar det som har hänt
tillsammans kan vi tända en eld

det är dags nu
vi är många som inte är tysta

vissa tror på gud
andra på den fria marknaden
oginheten viner kallt genom Europas länder
även bland dem
som skulle kunna göra skillnad
det brinner en eld

Kommer vi att lyckas uppnå målet med strategin för romsk inkludering fram till 2032?

Här kommer några viktiga ord från Stefano Kuzhikov i Helsingborg.

Text: Stefano Kuzhikov **Foto:** ERG

Jag måste säga att jag i grunden är väldigt optimistisk och för två år sedan såg jag större möjligheter både bland romer och i de kommuner som idag är/var pilotkommuner och nya utvecklingskommuner. Men idag är jag mer tveksam då jag ser en förändrad inställning och attityd i arbetet för romsk inkludering.

Flera av kommunerna som arbetar med frågan börjar känna sig väldigt nöjda och bekväma med läget. De såg en dramatisk förändring vad gäller skolan då fler barn än någonsin tidigare kommer till skolan. Situationen har helt enkelt förbättrats tack vare insatserna från de brobyggare som idag är anställda och knutna till skolan och inom andra kommunala verksamheter.

Vi kan säga att situationen har förbättrats i andra områden som arbete, hälsa och social omsorg. Då måste vi fråga oss räcker det? Kan vi nu köra på och hoppas på att allt ska funka? Om det vore så enkelt hade vi inte behövt en 20-årig strategi.

Det jag menar är att tjänstemän, rektorer och kommunchefer, tror verkligen att insatserna inte behövs längre, att brobyggarna faktiskt kan användas i andra områden och till och med ta bort titeln brobyggare och ersätta det med något annat. De tror att andra tjänstemän/icke romer bara kan ta över brobyggarnas roll/uppgifter utan några som helst problem.

Situationen är verkligen oroväckande för jag ser samma tendenser och exempel i flera kommuner där brobyggarna med romsk kulturkompetens omplaceras och inte längre arbetar med målgruppen. Jag ser ett minskat intresse för frågan från kommunala förvaltningar, tjänstemän och beslutsfattare. Jag ser att arbetet för romsk inkludering har låg prioritet och att kommuner inte räknar med romsk inkludering i sin årliga budget.

Förutom löner till brobyggarna och samordnarna/processledare tillkommer

inga andra resurser i form av resor, möten, konferenser m.m. vilket är en förutsättning om man menar allvar med det fortsatta arbetet för romsk inkludering.

Vi måste slå på varningsljuset, stanna upp och tänka till! Vart är vi på väg? Är vi efter bara sju år färdiga med strategins mål? Jag tror att vi snarare sakta, men säkert, är på väg tillbaka i gamla vanor och strukturer. Helsingborgs stad har en lång erfarenhet med att arbeta med romer och har under 25 år tagit fram metoder och strategier för att närma sig målgruppen. Vi har under åren haft flera satsningar och projekt där den lokala föreningen Vorta Drom har varit drivande. Jag själv har arbetat många år i kommunen som "brobyggare", kanske den förste utan att veta om det. Då fanns inte namnet brobyggare, utan jag var zigenarkonsulent och senare romkonsulent.

I en av stadens skolor fanns en resurslärare som kunde stödja de romska barnen och föräldrarna i skolan. Vi hade sedan 80-talet tillgång till en modersmålslärare i romani. Med andra ord fanns det en bra grund när staden ansökte om att få bli en av fem pilotkommuner i Regeringens strategi för romsk inkludering.

Helsingborgs stad har som pilotkommun lyckas skapa en modell och tog fram metoder för att förbättra målgrup-

pens situation och inkludering i kommunen. Grunden i arbetet var/är romsk delaktighet och inflytande och att bygga upp en organisation som håller och där alla involverade parter känner sig lika viktiga och delaktiga i processen.

Min personliga känsla är att under pilottiden 2012-2015 fungerade arbetet väldigt bra. Jag fick själv den stora äran och möjligheten att som processledare/tjänsteman med romsk bakgrund och kulturkompetens leda arbetet. Detta gjordes så klart tillsammans med berörda förvaltningar/tjänstemän, AF, brobyggare, Romarådet och föreningen Vorta Drom.

Eftersom brobyggarna och processledaren hade fasta tjänster inom respektive förvaltningar kunde arbetet implementeras i staden och det långsiktiga arbetet med Regeringens strategi för romsk inkludering kunde fortsätta. Under 2016-2017 började berörda förvaltningar känna sig nöjda med resultatet och menade att "Projektet för romsk inkludering är slut" nu kan vi köra själva utan romsk inkludering.

Min egen förvaltning - Arbetsmarknadsförvaltningen - genomförde under 2017 en stor omorganisation där romsk inkludering och den romska frågan hamnade mellan stolarna. Omorganisationen genomfördes utan att

jag som processledare/tjänsteman eller romerna fick säga vad vi tyckte? Eller om vi hade några önskemål eller synpunkter om vilket enhet som kunde passa oss bäst? Återigen visste de vad som var bäst för romerna och beslutade själva att frågan skulle hamna på enhet jobbtorget.

Detta visade sig snabbt vara ett felaktigt beslut då våra möjligheter som samordnande förvaltning togs bort och min roll som processledare för romsk inkludering ifrågasattes. Den nya enheten hade fokus på arbete och sysselsättning. Som jag vet är romsk inkludering mer än det. I staden hade vi fokus på tre områden, utbildning, arbete, hälsa och social omsorg.

Vilket betydde att de andra fokusområdena begränsades då vi inte kunde fortsätta samordna arbetet med andra förvaltningar. Utan att märka av det var vi tillbaka i det gamla systemet där kommunala förvaltningar och tjänstemän visste precis vad romerna behövde. Vi fick en ny enhetschef och medarbetare som ville förändra de metoder som vi tillsammans med berörda förvaltningar kämpade att ta fram i fem år.

Trots alla hinder och motgångar fokuserade vi vidare på arbetet för romsk inkludering och tog fram aktivitetsplan för 2018-2019. Tillsammans med Arbetsmarknadsförvaltningen tog vi fram direktiv kring förvaltningens arbete för romsk inkludering och delaktighet. Som undertecknades och godkändes av Arbetsmarknadsdirektören 24/9 2018.

Vi fortsatte träffas med andra förvaltningar i en utvecklingsgrupp som bildades 2017 där syftet var att utveckla, diskutera och uppdatera varandra om arbetet för romsk inkludering. Där kunde vi lyfta utvecklingstankar och förslag för beslut till styrgruppen.

Äntligen fick vi i gång verksamheten då vi hade klara direktiv och ansvar. Vi kunde komma ut och synas i närområdena/bostadsområdena för att söka upp målgruppen och erbjuda den hjälp och det stöd som fanns i kommunen och särskilt i arbetet för romsk inkludering. Arbetet gick bra och vi kände oss delaktiga i processen.

Den senaste käftsmällen fick vi av en tjänsteman som finns på

Kulturförvaltningen och arbetar 10 % med samordningen av arbetet för nationella minoriteter. Hon tolkar den nya minoritetslagen på sitt sätt och från ingenstans skriver i ett mail till mig att hon ska ta över min uppgift och mina ansvarsområden som sammankallande och koordinerande för arbetet i utvecklingsgruppen.

Jag skriver tillbaka och förklarar att det är två olika uppdrag. Där hennes roll och uppdrag är att samråda med alla minoritetsgrupper där förstås även romerna ingår. Och att jag enligt nyligen framtagna direktiv ska samordna arbete för romsk inkludering inom vår egen förvaltning som är Arbetsmarknadsförvaltningen. Jag skriver att frågan är viktig och måste diskuteras och att vi måste träffas. Jag väntar på svar och ser fram emot att träffas för att kunna klargöra och förklara våra roller i arbetet med nationella minoriteter och med romsk inkludering.

Det som sen händer är en ren överkörning och kränkning. Jag som ansvarig tjänsteman och romerna i Helsingborg körs över av min egen förvaltning och arbetsmarknadsdirektör och Kulturförvaltningen. Som väljer att lyssna på en tjänsteman som saknar kunskap, erfarenhet och förankring i den romska frågan.

Samordningsansvaret och koordineringen av arbetet för romsk inkludering flyttas över till kulturförvaltningen. Detta görs utan att jag som ansvarig tjänsteman eller romerna i Helsingborg involveras i beslutet.

Då undrar man verkligen vart är vi på väg? Är vi tillbaka i gamla vanor med institutionell och strukturell diskriminering? Har man verkligen inte lärt sig något av vad arbetet för romsk inkludering går ut på? Känner de till vitboken och kommissionen mot Antiziganisms arbete? Det enkla svaret är Nej... eller ännu värre, de bryr sig inte.

Jag tog del av beslutet i ett samtal med min enhetschef och verksamhetschef som menade att de inte var "involverade" i beslutet utan fick veta det en vecka innan. De menade att beslutet togs av respektive förvaltningschefer.

Det jag gjorde var att kalla och informera romerna om läget. Under två dagar samlades hundratals romer som fick ta del av läget. Romerna protesterade mot tillvägagångssättet och att beslutet togs över våra huvuden. Tillsammans med företrädare för romerna, Romarådet, Vorta Drom och Kulturgruppen för resandefolket skrevs ett protestbrev till berörda förvaltningar och beslutsfattare.

Några dagar efter efteråt fick jag mail om att förvaltningschefen och verksamhetschefen vill prata med mig för att diskutera frågan utifrån protestbrevet. Där kom äntligen ett erkännande fram att beslutet var förhastat och inte förankrad någonstans. Nu väntar vi på att bli kallade till ett nytt möte med berörda förvaltningar och tjänstemän för att kunna hitta ett gemensamt beslut.

Det är precis det jag begärde, och som det borde ha gått till från början. Det är just sådana incidenter som vi inte behöver. Som gör att arbetet stoppas upp och vi slösar våra krafter och energi på allt annat än romsk inkludering.

Som ni förstår är vi fortfarande långt ifrån målet... och frågan är om vi når strategins övergripande mål fram till 2032? Om arbetet fortsätter som nu kommer vi att behöva många år till innan vi når fram till målet.

Samiska nationaldagen

Den 6 februari är samernas nationaldag. festligheterna i Stockholm startade redan på förmiddagen i strålande solsken vid stadshusets kaj med tal, sång, diktläsning och en flaggceremoni.

Den samiska flaggan hissades och de som samlats sjöng Samefolkets sång ledda av Anja Storelv som även underhöll publiken med andra sånger. Dagens konferencier var Inge Frisk, vice ordförande i sameföreningen i Stockholm.

Text och foto: Fred Taikon

Talen var många och först ut var Kommunalfullmäktiges ordförande Cecilia Brink.

– Välkomna hit till denna fantastiskt vackra vintermorgon. Vilken dag att ha en nationaldag på. Välkomna till Stadshusträdgården. Jag är hedrad att få vara här och välkomna er och att få starta den samiska nationaldagen. Samernas historia har varit och är en del av Stockholms historia med särskild ställning som urfolk och som nationell minoritet.

Hon påminner om att Riksdagens uttalade 1977 att samerna är ett urfolk med särskilda krav på kulturell samhörighet i Sverige.

– Det samiska folket ska ha möjligheter att behålla och utveckla en egen kultur. I Stockholm får många kulturer plats och

det tycker jag att vi ska vara stolta över. Vi gläds så av den vackra och symbolmättade flaggan som sedan 1986 vajat i vinden den 6 februari i Sverige varje år.

Hon talade vidare om hur viktigt det är att få leva i sin egen kultur och med traditioner som berikar inte bara dem som är i den kulturen utan även alla som är runtomkring och kan ta del av den.

– Därför passar det oerhört väl att Stockholm stad i år ansluter sig till det samiska förvaltningsområdet. Det har betydelse både för dem som bor i Stockholm och för dem som vill flytta hit. Jag vill önska er en fortsatt fantastisk nationaldag, avslutade Cecilia Brink.

Katarina Luhr är borgarråd med ansvar för Miljö och Nationella minoriteter.

– Samer har rätt till sitt språk och sin

kultur i Sveriges huvudstad. Det känns historiskt, även om jag vet att arbetet bara har börjat. Vi i Stockholm som så länge har varit en samisk glesbygdskommun ska utveckla verksamheter, så att staden lever upp till minoritetslagstiftningen. Det gäller bland annat förskola, äldreomsorg och modersmålsundervisning. Jag ser fram emot en fortsatt dialog med er alla. Vi lever just nu i en orolig tid där många människor upplever osäkerhet och rädsla, sade Katarina Luhr.

Jonas Naddebo är ansvarig för kulturroteln.

– Jag brukar säga att kultur har ett centralt och viktigt värde i människors liv. Den hjälper oss i vår strävan att vara människor, den hjälper oss att skapa mening för en föränderlig värld. Jag har svårt att hitta ett tydligare exempel just när det gäller ett urfolk än samernas kultur. Om kultur i allmän bemärkelse får oss att hitta en mening i livet och förstå vad det är att vara människor, då måste samisk kultur betyda oerhört mycket för er samer. Hit hör även samernas historia, traditioner och språk. Här har staden och det offentliga ett mycket viktigt uppdrag, att möta upp behovet, inte bara inom kulturområdet utan även inom områden som förskola, äldreomsorg och utbildning. När samernas kultur berikas vinner inte bara samerna på detta, utan det berikar hela vårt mångfacetterade samhälle. När vi ser att vissa överger de demokratiska principerna och sätter majoritetsbefolkningens behov och kultur framför så väl urfolk som invandrare, ska Stockholms kulturpolitik värna yttrandefriheten och de demokratiska friheter som människor runt om i världen kämpar och dör för. Därför är det så viktigt att uppmärksamma och sprida samernas kultur som vi gör här i dag. Inte bara för er samer utan för ett nödvändigt samhälle som ska värna om demokrati, mångfald och frihet sade, Jonas Naddebo.

Nu var det dags för Sissela Nordling Blanco, gruppleadare för FI i Kommunfullmäktige.

– Jag känner mig varm och hedrad att få vara med er här i dag trots den kyla som råder. Men jag vill tala om språket. Språket som så många urfolk har blivit berövade genom straff, assimilering och kolonial-

sering. Språket har därför varit centralt i urfolkens kamp för sina rättigheter. Ett språk är bärare av så mycket mer än bara ord och meningsuppbyggnader. Varje språk är bärare av historia, identitet och kultur. Sådant som inte går att översätta i ett lexikon. Sådant som inte kan översättas till ett annat språk. Som om det försvinner lämnar ett tomrum. 2019 har blivit utsett till FN:s internationella år för urfolksspråk. 2019 är också året då Stockholm äntligen blivit ett samiskt förvaltningsområde. Barn ska kunna ta del av förskoleverksamhet på de samiska språken och de äldre ska kunna åldras på sitt eget språk. Min förhoppning är att många ska ta del av de rättigheterna.

Idag är det 102 år sedan landsmötet i Trondheim och den organiserade kampen på den svenska sidan av Sápmi. Det återstår mycket, men det är en kamp som burit frukt, menar Sissela.

– Senast i fjol fick Sverige ta emot kritik av FN:s Rasdiskrimineringskommitté för kränkningar av samers rättigheter. Det sker en fortsatt exploatering av samiska territorier och det råder fortsatt ovilja i Sveriges Riksdag att respektera ILO 169, konventionen om urfolkens rättigheter.

Politiken, menar hon, måste ta ett ansvar för att stödja det samiska civilsamhället och dess egenmakt.

– Som huvudstad har vi ett särskilt ansvar. Därför kommer jag att lägga in en motion till kommunfullmäktige om att införa ett kommunalt föreningsbidrag som de nationella minoritetsorganisationerna kan söka.

I USA finns det cirka 25 000 samer och flera samiska organisationer. En av dem är Pacific Sámi Searvi i Seattle. Ordförande för den organisationen är Julie Whitehorn.

– Organisationen startade 2012 av fyra kvinnor som träffats på nätet. De var alla intresserade av sitt ursprung. Vi har idag över hundra medlemmar och många fler som är intresserade och stödjer oss.

Organisationens syfte är att öka medvetenheten om samisk kultur och historia.

– Vi ser fram emot att ha kontakt med världens alla samiska föreningar och särskilt med er samer här i Sverige.

Det finns stipendier för samer att stu-

Cecilia Brink

Katarina Luhr

Jonas Naddebo

dera vid arktiska institutionen vid universitetet i Washington.

– Det är vi mycket glada för. Vi har också tillsammans med Nordiska museet i Seattle tagit fram en permanent utställning med samiska föremål från Nordamerika. Detta har lett till ökade möjligheter för samer att ställa ut konst och spela musik. Alla samiska artister och konstnärer är välkomna hit. I oktober hade vi den första samiska filmfestivalen i Seattle. Vi visade tolv filmer under en dag. Det blev en jättesuccé.

Hon talar om universitetens ökade intresse för samer och om två universitet i Washington som satsar två miljoner dollar, cirka 20 miljoner kronor, för att öka intresset för samiska studier.

Nik Mäarak är ordförande för Sameföreningen i Stockholm.

– Det här är en glädjens dag, och det är klart, det är ett stort allvar med en sådan här dag. Jag tillhör generationen som tappade språket. Det enda jag minns är

de samiska orden för ”Kom och ät”. Det är så fantastiskt att vi har blivit en förvaltningskommun och för varje år blir vi fler och fler som samlas här.

Nik Mäarak avslutar programmet med en jojk innan alla går in i värmen för en fika.

Nik Mäarak

Sissela Nordling Blanco

Julie Whitehorn

Musik av Jani
Kopacz och Robert
Vävström.

Förintelsens minnesdag i Malmö

Förintelsens minnesdag deklarerades av FN år 2005 och är samma datum som förintelselägret Auschwitz-Birkenau befriades 1945.

Text och foto: Mirsad Sahiti (Malmö Ungdomscentral)

Mellan 1941 och 1945 blev en stor del av Europas romska befolkning, tillsammans med den judiska minoriteten och flera andra grupper, mördade av naziregimen och dess allierade. De mördades i utrotningsläger, dog av svält och sjukdom i arbets- och koncentrationsläger och utnyttjades i vetenskapliga experiment. Många blev deporterade och utnyttjade i tvångsarbete på gårdar och inom industrin.

Minnesdagen för förintelsen deklarerades av FN år 2005 och är samma datum som förintelselägret Auschwitz-Birkenau befriades 1945.

Malmö stads råd för den nationella minoriteten romer bjöd in till en manifestation för att tillsammans minnas, hedra offren och samlas kring människors lika värde. Man samlades för att lyssna på tal och musik på Stadsbiblioteket i Malmö.

Programmet började med ett gemensam fika och kl 14.00 välkomnade

dagens moderator Maria Wydow alla välkomna.

Inledande tal höll ordförande i romska rådet, kommunalråd, Eva Bats och vice ordförande Stefan Wydow. Eva tackade publiken för att den kommit och betonade att det är viktigt att titta bakåt, men också framåt för att se vad vi kan göra för att historien inte ska upprepas. Stefan hälsade välkomna på romani och på svenska. Han sade att det viktigt att sprida kunskapen om det som hände romer, inte bara under andra världskriget, utan under många hundratals år då romer behandlas illa.

Efter dessa inledande ord spelade Robert Vävström och Jani Kopacz romsk-rysk musik och sång.

Därefter presenterade Agnes Lakatos och Carl-Johan Folkesson en dokumentärfilm och talade om medias ansvar i spridning av sanning om Förintelsens. Agnes berättade om sin upplevelse och

sin första kontakt med överlevare av Förintelsen. Hennes mormor ville inte prata mycket om det, men Agnes ville veta mer. När mormodern började prata såg Agnes smärtan i hennes ögon när hon berättade hur hon förlorade sin tvååriga pojke.

Sedan visades en film med intervjuer med Dunka, Jani och Irka. Man blir rörd när man hör deras berättelse och den här filmen är ännu ett kulturarv och bevis på vad som hände romer.

Nu var det dags för fyra ungdomar att ge sitt perspektiv på Förintelsen. Milan Verson berättade om sin mormor för att inte prata siffror utan prata om någon. Hennes judiska skolkompis dödas framför hennes ögon på öppen gata. Dolores Andersen gav på ett poetisk och dramatisk sätt sin syn på Förintelsen, från Hitlers maktövertagande till 2019. Hon berättade att många av hennes släktingar har dödades. Hon avslutar med att berätta om polisens olaga register. Dolly varnade för att idag är SD tredje största parti och vart är Sverige på väg? Alma Dzafic Ferhatovic berättade om en flicka som läser en bok som påverkar henne jättemycket. Flickan är rädd att någon

ska avslöja hennes hemlighet att hon är rom. Hon läste även om en judisk flicka som inte ville berätta om sin identitet och Alma kände igen sig i den berättelsen. Många romska ungdomar döljer sin identitet och Förintelsen kan vara en förklaring till det. Dusan Marinkovic påpekade att vi behöver lära oss av

historien och berättade vad som håller på att hända ute i Europa. Demokratin är hotad, menar han och betonade att om vi bemöter nazister med tystnad kan det kosta oss livet. Dusans slutliga fråga var: Vad gör vi åt saken?

Efter det spelades musik av Jani Kopacz och Robert Vävström.

Avslutande ord stod Mujo Halilovic för. Han förklarade hur nazismen påverkade högt uppsatta och hur den påverkade folket samt vad vi kan lära oss för att Förintelsen inte ska upprepas.

Efter programmet tändes ljus utanför biblioteket.

Sammankomst på romani

För första gången i historien har romska medlemmar i Jehovas Vittnen i Skandinavien samlats och haft program på sitt eget språk.

Text och foto: Mirsad Sahiti (Malmö Ungdomscentral)

Tidig på morgonen den 10 mars 2019 började bilar anlända på parkeringen utanför Jehovas vittnens sammankomst-hall i Ulricehamn. För grannarna är det en vanlig syn att se människor som talar många olika språk samlas här under många helger under året. Men för romer är detta en speciell dag – dagen när hela programmet kommer att hållas på romani.

Programmet började 9.40 med inledande musik och dagens tema var "OV ZORALO" som är grundat på Josua 1:9 och som betyder "VAR STARK". 492 personer kunde under förmiddagen höra

tal som hjälpte dem att förstå skillnaden mellan att vara stark och att ha makt, hur man håller sin tro stark, hur man kan vara stark när man undervisar andra och hur man blir stark när man är svag. Förmiddagens program avslutades med ett uppmuntrande tal till de nya dopkandidaterna.

Efter en trevlig lunch började eftermiddagsprogrammet med en intervju med två äldre romer som sedan länge är trogna trots hälsoproblem.

Nästan hela programmet var på arli, under en punkt med frågor och svar inkluderades även andra varieteter som

lovari, kelderash, polsk romani och bosnisk romani. Efter det var det dags för ett symposium som vände sig till ungdomar - hur kan ungdomar förbli starka i tro, och till gifta - hur kan man stärka sitt äktenskap.

Programmet avslutades med tal från en representant från det Skandinaviska avdelningskontoret. Hans tal tolkades på romani och hade tema "Stå fasta i tron... bli starka"

Man kunde märka att publiken var mycket glada av att få träffa sina vänner och få undervisning på sitt eget modersmål. De längtar efter nästa träff till hösten.

Snart i den romska bokhandeln!!

Den tredje delen av historien om de romska barnen på Tanto går snart i tryck!

www.romskabokhandeln.se

Romsk teater på Mosebacke

EN OFÖRGLÖMLIG HISTORIA, så heter den teaterföreställning som de romska tjejerna i Trajosko Drom tagit fram. Det är en musikalisk och dansant föreställning om det romska folkets resa.

Text: Bengt O Björklund

Foto: Fred Taikon

Det var fullsatt i Södra Teaterns stora salong. Många romer var på plats i färgglada kläder och det surrades för fullt innan föreställningen startade.

I föreställningen fick vi följa flera generationer romska kvinnor på sin resa för att återupptäcka sitt folks historia! Det handlar om öden i kyla och mörker, det handlar om en kamp för överlevnad, men det handlar också om den styrka som finns i gemenskap. Hela föreställningen genomsyras av livskraft, lust och glädje, i både sång och dans.

Föreställningen om det romska folket börjar med resan från Indien för 1000 år sedan. Fördrivna från land till land vandrade de även genom Förintelsen och fram till dagens förorter. Föreställningen skildrar socialt mörker och lidande och en kamp för överlevnad. Den romska gemenskapen har alltid varit viktig och den har funnits där med livskraft, lust och glädje. Gemenskapen har hållit gruppen vid liv genom förföljelse och utanförskap.

Det är nyskriven dramatik blandat med mustig musik och dans från olika romska kultursfärer som vi bjuds på.

Att föreställningen är uppskattad råder det inga tvivel om. Efter varje sång- eller dansnummer jublas det och applåderas.

Musikalen bygger på ett projekt som drivs av den romska kvinnoorganisationen Trajosko Drom inom Kulturrådets satsning Kreativa Platser där yngre romer tagit fram mer kunskap om sin egen historia genom att både studera historiska källor och intervjua de äldre om deras livshistorier. Parallellt i projektet har unga och gamla kulturutövare, proffs och amatörer gemensamt följt med på resan.

Sonja 84 vräks i Göteborg

Ingrid Shiöler har i många år arbetat med och för romer i alla möjliga sammanhang. I göteborg där hon bor, bor även Sonja som artikeln handlar om. I skrivande stund är Sonja bostadslös och har det svårt i sviterna efter en hjärtattack.

Text: Ingrid Shiöler **Foto:** ERG och John Takman

Ingrid Shiöler

”Den ständiga oron för att inte ha någonstans att bo förföljer mig. När jag föddes en dag i maj 1935 som det femte barnet i en romsk familj skrev myndigheterna att vi levde nomadliv. Och det var ju sant. Vi bodde i tält, för någon annan bostad gick inte att få. Och tältet fick inte vara kvar någon längre tid på de olika ställena.

Vilken oro måste mina föräldrar ha känt inför de ständiga avvisningarna! Och visst blev vi barn påverkade av de ständiga uppbrotten. Men det blev också en vanesak att ha länsman utanför tältet och få order om att packa ihop och lämna platsen.

Jag vill egentligen inte minnas, men kan återigen känna hur det kändes då. För nu ska jag bli avhyst från min bostad som jag bott i de senaste åren.”

Så säger Sonja när vi pratar om vad jag ska skriva. För hon vill att det kommer fram hur det har varit att leva i Sverige som rom, eller zigenare som man sa förr och som Sonja än idag använder om sig själv och sin släkt.

”Alla vi syskon fick tidigt hjälpa till med försörjningen. Mamma brukade spå, pappa arbetade med förtenning och handlade med hästar. I början av 1950-talet köpte pappa en liten campingvagn, så då slapp vi bo i tält. Vagnen var inte stor, men mycket bättre än ett enkelt tält.

När jag var tjugo år gifte jag mig. Min make lever inte längre, men från den dagen vi gifte oss och fram tills han gick

bort var vi alltid tillsammans. Våra första år från 1955 och fram tills vi fick ”vårt eget hus” 1964 på Trekantsgatan på Hisingen i Göteborg var vi fast bosatta i en liten vagn på 11 kvadratmeter. Och sedan flyttade vi till huset! Det var fantastiskt. Det fanns rinnande varmt och kallt vatten och alla bekvämligheter.”

Husen som uppfördes på 1960-talet var en statlig satsning för romska familjer som inte kunde få lägenhet i det ordinarie bostadsbeståndet.

I huset bodde Sonja och hennes make Peter i 44 år. Sedan tvingades de bort därifrån, denna gång för att tomtmarken som deras hus låg på skulle bebyggas med bostadsrättshus.

Efter detta uppbrott bodde makarna en tid i ett kommunägt hus som var så dyrt att värma upp att till slut hotade elverket att stänga av strömmen.

Nästa boende blev inte heller så långvarigt. Där blev Sonja och Peter trakasserade och någon tände eld på deras bil. Att bo så isolerat med en ständig rädsla påverkade makarna psykiskt. De flyttade återigen. Och igen...och igen...

Så småningom, fick Sonja, som hade blivit änka, en bostad genom de sociala myndigheternas försorg. En lägenhet i markplanet med en liten altan. Det liknar lite det egna huset på Trekantsgatan, för här kan man sitta ute på altanen när det är vackert väder. Och det går lätt att ta sig fram med rullatorn.

Det har ofta varit tal om att inte låta

Sonja bo kvar här. För tre år sedan fanns ett hot om avhysning, då Sonja inte hade accepterat de lägenhetsalternativ hon blivit erbjuden. Dessa erbjudanden var för Sonja helt otänkbara. En av lägenheterna var i ett höghus och då skulle hon behöva åka hiss. För Sonja som har hissfobi var det fullkomligt otänkbart. En annan lägenhet låg i de nordöstra stadsdelarna långt från de nära anhöriga som alla bor på Hisingen.

Hon var glad över att inte tvingas flytta och så småningom fick hon en ny remiss för lägenhet med kommunalt kontrakt. Det kändes fint att socialtjänsten hade beaktat Sonjas behov av att bo i närheten av sina anhöriga, på Hisingen. Och så blev det en ny visning av en lägenhet där Sonja hade svårighet att röra sig med sin rullator. Sonja hade inte förstått att detta var den enda lägenhet hon skulle bli erbjuden och nu har historien upprepat sig. Hon ska bli avhyst och vet inte vart hon ska ta vägen. Egentligen skulle hon ha lämnat sin lägenhet den siste februari, men de sista veckorna har hon varit sjuk. Hon låg några dagar på sjukhuset och har inte återhämtat sig ännu.

Men vart hon ska ta vägen vet hon inte. Utan samhällets hjälp till ett boende kommer Sonja Taikon att sälla sig de hemlösa skara. Hon, som snart fyller 84 år och som tack vare den politik som rådde på 1960-talet äntligen fått uppleva att slippa bo i tält och husvagn. För då, på 60-talet, visste man hur svårt det var

för romer att hyra bostad även om det fanns gott om dem på den tiden. Idag är det bostadsbrist och lika svårt för romer att hyra rum eller lägenhet som det var på 1960-talet.

Den tjugoföråriga strategin för romsk inkludering 2012 till 2032 behövs, och vi som arbetar med den hoppas att den infrias. Att den rom som fyller tjugoförårig ska ha precis lika villkor som vilken annan tjugoförårig som helst. Även om man heter Taikon.

När förvaltningsmyndigheterna inte har tillräcklig kunskap om vilken situation romer befinner sig i idag efter århundranden av utanförskap och diskriminering behövs ökad kunskap och förståelse och en tydlig minoritetslagstiftning. Jag hoppas att den förstärkta lagstiftningen från 2019-01-01 blir ett kraftfullare redskap i arbetet att minska romers utanförskap.

Men nu direkt hoppas jag att Sonja Taikon får bo kvar där hon bor och att hon blir beviljad en ny remiss för att få en lägenhet med kommunalt kontrakt.

Avslutande ord från Malmöredaktionen

Reaktioner från Malmöredaktion efter att ERG-s huvudredaktion meddelat att tidningen ska läggas ned

Text och foto: Malmöredaktion

Härmed vill vi från Malmö Ungdomscentral och särskild vi i Malmöredaktionen berätta att vi är djupt ledsna över meddelandet att tidningen É Romani Glinda ska läggas ner av ekonomiska skäl. Malmöredaktionen har skrivit till ERG sedan 2015 och skrivit över 80 artiklar. Cirka 15 ungdomar, romska och icke-romska, har varit involverade i att utbildas som skribenter. Malmö stad har i fyra år gett ekonomiskt stöd så att romska ungdomar ska få en möjlighet att utvecklas och känna sig inkluderade. Man känner att man vill fråga bidragsgivarna som valde att inte stödja eller ge mindre stöd och på det sättet omöjliggöra vidare produktion av tidningen, hur man tänker?

Hur förklarar man för ungdomar att mitt i en romsk inkluderingsprocess väljer man att minska bidrag till den enda tidning som ges ut av en romsk minoritetförening? Hur förklarar man att just nu, när minoritetslagen förstärks, måste vi lägga ner tidningen? Hur förklarar

man att det inte finns medel för tidningen, men att det finns pengarna för olika odemokratiska fördomsfulla aktiviteter och organisationer som förstärker antiziganismen?

Vi kanske får svar på våra frågor någon gång, kanske aldrig - det beror på om svaret finns och om man vill ge det.

Vi vill härmed tacka É Romani Glinda, särskild Fred Taikon och Bengt O Björklund för ett gott samarbete. Vi har lärt oss mycket och tack för att ni delade med av er erfarenhet, stärkte och utvecklade oss på Malmö Ungdomscentral.

Malmöredaktion

Malmö den 11 mars 2019

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Stockholms
stad

Boksläpp!

av två böcker av och med romer

Glad Påsk!

Te avél baxtalí e patradží!

Paște fericit!

En fartfylld småbarnsbok skriven av Le Glatenge
pen Club –De romska barnens skrivarklubb

i samarbete med Gunilla Lundgren

Tecknad av Amanda Eriksson

Med stöd av skolbibliotekarie Sofia Lindblom,
Askebyskolan i Rinkeby.

Översatt till romska av Fred Taikon och till
rumänska av Arina Stoenescu.

ERG förlag och pionier press 2019

Tiggare kan ingen vara.

- Romska kvinnor i fyra generationer.

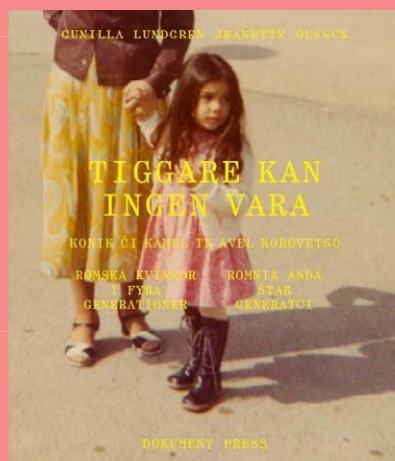
Av Gunilla Lundgren och Jeanette Olsson

med romsk text av Jonny Ivanovitch

Dokument Press 2019

Jeanette Olsson har sin bakgrund i den rysk-
romska familjen Kwiek. I denna fotobok skildrar
hon sin mormorsmors, mormors, mors och sin
egen dramatiska livsresa, från Ryssland genom
Östeuropa och Sydamerika till södra Europa och
Sverige.

Gunilla Lundgren är författare och har skrivit 16
böcker i samarbete med romer.

Kom och möt författarna och översättarna, samtala och fika!

Varmt välkomna

Torsdag 11 april kl. 15.00

Rinkeby bibliotek

Skårbygränd 1, Rinkeby Folkets Hus 1 tr.

Bibliotek